

Sibelius-traditiot uudistuvat

Juhlavuoden kongressiantologia antaa kuvan Sibelius-tutkimuksen alasta ja rajoista

---

Matti Huttunen

Jean Sibelius's Legacy: Research on his 150th Anniversary. Toim. Daniel Grimley, Tim Howell, Veijo Murtomäki ja Timo Virtanen. Cambridge Scholars Publishing, 2017.

Sibelius-juhlavuosi 2015 tuotti suuren määrän kirjallisuutta, josta enin osa oli suomenkielisiä yleistajuisia esityksiä säveltäjästä ja hänen teoksistaan. Juhlavuoden musiikkitieteelliseen antiin kuului Hämeenlinnassa järjestetty kansainvälinen Sibelius-kongressi, jonka englanninkielinen antologia on nyt ilmestynyt Cambridge Scholars Publishing -kustantamon julkaisuna. Kirja sisältää uutta tietoa ja uusia ideoita. Sen artikkelit ovat teksteinä huolellisesti kirjoitettuja ja toimitettuja. Kokonaisuutena kirja antaa kuvan tämän hetken Sibelius-tutkimuksen alasta ja rajoista. Pyrin seuraavassa ennen kaikkea pohtimaan, missä suhteissa antologia kytkeytyy Sibelius-tutkimuksen traditioihin ja miltä osin se uudistaa niitä.

Antologia painottuu vahvasti musiikkianalyysiin ja esittävän säveltaiteen historiaan, mutta kokoelmassa tutkitaan myös Sibeliuksen yleistä säveltäjäkuvaa ja -luonnetta, hänen teostensa taustatekijöitä ja kytköksiä ennen kaikkea kansainvälisiin taidevirtauksiin ja kansainväliseen musiikin historiaan, lähteiden yksityiskohtia sekä Sibeliuksen yksinlauluja ja suhdetta runouteen.

Moni asia jää myös puuttumaan, mikä on ymmärrettävää, kun kyseessä on yhden akateemisen kongressin antologia. Viime vuosikymmeninä paljon esillä ollut yleinen kansallisuusproblematiikka puuttuu artikkeleista erillisen analysoinnin kohteena melkein kokonaan (aihe tosin saattaa olla monien mielestä kyllästymiseen asti käsitelty). Sibelius sijoitetaan kirjassa lähinnä kansainväliseen kontekstiin; sen sijaan Sibeliuksen suhde Suomen luovan säveltaiteen historiaan ansaitsisi suurempaa huomiota seuraavassa Sibelius-kongressissa. Esimerkiksi kysymys Sibeliuksen natsiyhteyksistä, joita Timothy L. Jackson käsittelee tällä kertaa Heidelbergin yliopiston vuoden 1936 kunniatohtoreiden näkökulmasta, saisi enemmän kriittistä ja konkreettista sisältöä, jos Sibeliuksen yhteydet kotimaisiin musiikkihenkilöihin otettaisiin jatkossa huomioon maanläheisemmin. Musiikin sosiologiset ja sosiaalishistorialliset kysymykset ovat edelleen harvinaisia Sibelius-tutkimuksessa; poikkeuksena on tällä kertaa lähinnä Vesa Kurkelan ja Olli Heikkisen artikkeli, joka käsittelee Sibeliuksen teoksia osana Robert Kajanuksen orkesterin ”helppotajuisia konsertteja”. Sosiaalishistorian ja musiikkisosiologian kannalta esimerkiksi musiikinlajien teoreettinen problematiikka on yksi modernissa saksalaisessa musiikkitieteessä

sä käsitelty alue, jota voisi jatkossa soveltaa Sibeliuksen tuotantoon. Parhaimmillaan lajien tutkimus voi yhdistää toisiinsa yhtäältä musiikin rakenteelliset, kullekin lajille tyypilliset ”sisäiset” tekijät ja toisaalta musiikin sosiologisen ja sosiaalishistoriallisen dimension (kunkin lajin sosiaalinen ”paikka” ja esteettis-sosiaalinen ”sävy”). Ylipäänsä Sibeliusta on tarkasteltu musiikintutkimuksessa ensisijaisesti ”kohteena” eikä niinkään ”esimerkkinä” jostain laajemmasta musiikillisesta, sosiologisesta tai kulttuurihistoriallisesta ilmiöstä. Musiikkisemiotiikka puuttuu tällä kertaa kokonaan, samoin arkipäivän mikrohistoriaa ei ole nyt sovellettu Sibeliukseen tai hänen musiikkiinsa. Olisi kaiken kaikkiaan toivottavaa, että Sibelius-tutkimuksen piiriin tulisi jatkossa lisää sellaisia tutkijoita, jotka ovat töissään käsitelleet Sibelius-problematiikan raja-alueilla olevia tutkimusaiheita (suomalaisia tai kansainvälisiä) ja jotka eivät ole vielä soveltaneet ideoitaan Sibeliuksen musiikkiin.

Viimeisen parinkymmenen vuoden aikana on ilmestynyt useita englanninkielisiä Sibelius-antologioita, ja ne ovat ymmärrettävästi käsillä olevan kirjan vahvaa lähdekirjallisuutta. Vanhempaan Sibelius-kirjallisuuteen (mm. Cecil Gray, Simon Parmet) viitataan kirjassa ajoittain, mutta kovin perinpohjaista vuoropuhelua vanhemman tutkimuksen kanssa ei käydä. On suuri vahinko, että Sibelius-tutkijat viittaavat Theodor W. Adornon osalta pääasiassa vain ”Glosse über Sibelius” -nimellä tunnettuun kirjoitukseen ja jättävät Adornon merkittävämmät teokset johdonmukaisesti huomiotta. Adornon Sibelius-suhteen ymmärtämiseksi olisi välttämättä tutkittava hänen historiallis-yhteiskunnallisen materiaali-käsitteensä luonnetta ja suhdetta Sibeliuksen edustamaan materiaalin historialliseen tasoon. Uskoisin, että tällainen näkökulma valottaisi Sibeliuksen musiikin perimmäistä olemusta laajemminkin. Toisaalta on huomattava, että Sibelius-kritiikki on vain mitätön osa Adornon mammuttимаista tuotantoa. Esimerkiksi Stefan Müller-Doohmin liitteineen yli 1000-sivuinen Adorno-elämäkerta (2003) ei mainitse Sibeliusta kertaakaan. Ainoa suomalainen, joka kirjassa mainitaan, on Georg Henrik von Wright.

Säveltäjäkuvan arviointia

Kokonaisvaltaisin Sibeliuksen säveltäjäkuvaa koskeva puheenvuoro on Veijo Murtomäen kirjoittama johdantoartikkeli ”‘Either/Or?’ No: ‘Both -And’! Current Challenges of the Sibelius Image”. Murtomäen ideana on etsiä Sibeliukseen eri yhteyksissä liitettyjä voimakkaita ja toisilleen vastakohtaisia näkemyksiä ja löytää niiden väliltä eräänlaisia Salomon tuomioita: sen sijaan, että Sibeliukseen sovellettaisiin esimerkiksi jyrkkää vastakohta-asettelua ”sinfonikko” vs. ”miniatyristi”, Murtomäki pyrkii osoittamaan, että totuus ei ole näin mustavalkoinen. Monet tutkijat haluavat epäilemättä tukeutua jyrkkiinkin tulkintoihin ja vastakohta-asetelmiin, jotta ei Hegeliä mukaillen elettäisi ”yössä, jossa kaikki lehvät ovat mustia” (vrt. Hegel 1970 [1807], 20). Murtomäen huomiot ovat usein osuvia, ja hän tutkii myös joitain vähemmän esillä olleita asetelmia, esimerkiksi

Sibeliusta ”kristillisenä” vs. ”pakanallisena” säveltäjänä. Väite, että vastakohta-asetelmiin tukeutuva ajattelu olisi suurelta osin saksalaisen dialektisen traditi-
on tulosta, jää epämääräiseksi. Vastakohta-asettelut lienevät paljon laajemmin
kaiken länsimaisen käsitteellisen ajattelun metodi, joka on ollut olemassa pal-
jon ennen saksalaista dialektiikkaa. Vaikka dialektiikan traditiolla olisikin ollut
oma roolinsa Sibeliuksen kuvan muotoutumisessa, tämä traditio – mitä se sitten
onkin – on trivialisoitunut Hegelin ja Karl Marxin teoksissa esiintyviä dialektisen
ajattelun malleja, joihin esimerkiksi marxilaisen dialektiikan tapauksessa kuu-
luu ”vastakohtien taistelun ja ykseyden” lisäksi ”kieltämisen kieltämisen” laki
(Kopnin 1975, 86): pitäytyminen jyrkissä käsitteellisissä vastakohta-asetelmissa
on itse asiassa dialektiikan hengen vastaista. Tarkempaa erittelyä kaipaisi myös
väite, että ”absoluuttisen musiikin” idea on ”saksalaisen idealistisen filosofian
ja hegemonian tulos”. Saksalaisen idealismin vaikutuspiirissä näyttää 1800-lu-
vulla olleen sekä ohjelmamusiikin (tai tarkemmin sanottuna musiikin represen-
toivuuden) vastustajia (Eduard Hanslick) että kannattajia (Franz Brendel). Asian
tulkinta riippuu myös käsitteen ”saksalainen idealismi” rajauksesta estetiikan
ja taidefilosofian piirissä (vrt. esim. teosten Paetzold 1983 ja Hammermeister
2002 rajaukset ja painotukset).

Orgaanisuuden myyttistä ”fragmentaarisiin” analyysiin

Useat kirjan musiikkianalyttisistä artikkeleista paneutuvat Sibeliuksen teosten
rajattuihin aspekteihin, erillisiin osiin tai jopa lyhyisiin fragmentteihin suurten
kokonaisvaltaisten analyysien sijasta; samalla on ollut mahdollista tihentää ana-
lyysin rasteria. Juhani Alesaron artikkeli ”A Traditional Sequence Pattern Sibelia-
nised” analysoi viidennen sinfonian ensimmäisen osan tonaaliselta perustaltaan
sekvenssinomaista taitetta kyseenalaistaen samalla sen lähtökohtaolettamuk-
sen, että Sibeliuksen musiikki tukeutuisi vain oppikirjamaiseen neliääniseen
satsiin (*Satz*). Timo Virtasen ja Olli Väisälän viulukonserttoanalyysit yhdistävät
Sibeliuksen luonnoksia, käsikirjoituksia ja viulukonserton kahta eri versiota kos-
kevia tietoja analyttisiin havaintoihin. Väisälän perusteellinen artikkeli lähtee
ajatuksesta, että viulukonserton ensimmäisen osan korjaaminen poisti osasta
pinnallisia ”tonaalisia kliseitä” vahvistaen samalla osan ”suuren mittakaavan”
(”*large-scale*”) tonaalisuutta. Lauri Suurpään artikkelissa Schenker-analyysi tar-
joaa ensimmäisen sinfonian hidasta osaa selkiyttävän tonaalisen rakenteen, jo-
hon yhdistyy tulkinta osan ”eräistä narratiivisista aspekteista”. Suurpään tulkinta
tukeutuu Edward T. Conen ajatukseen musiikkiteoksen ”virtuaalisesta” subjek-
tista, jonka ”kokemusten” kautta on mahdollista ymmärtää teoksen emotionaa-
listia sisältöä. Les Blackin analyysi kuudennesta sinfoniasta pohtii jo aiemmassa
kirjallisuudessa paljon käsiteltyä kysymystä modaalisuuden ja tonaalisuuden
suhteesta kyseisessä teoksessa. Black selvittää näkemyksiään postuloimalla
kaksi erilaista kuulemistapaa (”tonaalinen” ja ”modaalinen” kuuntelija). Soin-
tu- ja sävellajisuhteiden muodostama narraatio (”runo”) on tämänkin analyysin

keskiössä selittämässä kuudennen sinfonian sisäisiä asetelmia ja sisäistä dramatiikkaa. Barry Wienerin artikkeli, jolla on harhaanjohtava nimi ("Dahlhaus' Paradigm and Sibelius Reception"), analysoi niin ikään aikaisemmin paljon esillä ollutta kysymystä, nimittäin viidennen sinfonian kahden säilyneen version eroavaisuuksia: Wiener tutkii asiaa 1900-luvun musiikillisten uudistusilmiöiden näkökulmasta, mutta otsikossa mainittu Dahlhaus sivuutetaan artikkelissa vain parilla lyhyellä maininnalla. Charris Efthimioun artikkeli käsittelee jossain määrin ulkokohtaisella ja pinnallisella otteella Sibeliuksen varhaisten orkesteriteosten melodialinjojen soitinnusta: rakenteelliset funktioyhteydet jäävät artikkelissa turhan vähäisiksi.

Orgaanisuuden idea – tai vahvemmin sanottuna orgaanisuuden myytti – on ollut yksi tärkeimmistä musiikkianalyttista Sibelius-kirjallisuutta ohjaavista oletuksista. Orgaanisuuden oletus sisältyi ilmeisesti jo varhaisimpaan Sibelius-kirjallisuuteen ja sen nationalistisesti värittyneeseen nerouskäsitykseen (1800-luvulta juontuva nerouden käsite oletti, että "neron" mieli on poikkeuksellisen ehyt ja siten kykeneväinen tuottamaan orgaanisia taideteoksia). Musiikkianalyttinen tutkimusote vahvistui sotien välisenä aikana erityisesti englanninkielisessä Sibelius-kirjallisuudessa, jota Eino Roiha esitteli suomalaisille lukijoille vuonna 1935 (Roiha 1935). Roiha julkaisi kuusi vuotta myöhemmin ensimmäisen suomalaisen musiikkianalyttisen Sibelius-väitöskirjan (Roiha 1941), joka sai pian rinnalleen ja vastineikseen Ilmari Krohnin laajat analyysit ja sisältötulkinnat Sibeliuksen sinfonioista (Krohn 1942; 1945). Krohnilainen muoto-oppi näyttää olleen jopa tieteellinen normi Suomessa 1950-luvulla. Sen rinnalla ja jälkeen suosituksi tuli Sibeliuksen sinfonioiden motiivianalyysi, joka sai virikkeitä muun muassa Cecil Grayn kirjasta *Sibelius: The Symphonies* (1935, ilmestynyt Jussi Jalaksen suomentamana ja reu-nahuomautuksilla varustamana vuonna 1945). Motiivianalyysi esiintyy ehkä tiukimmassa muodossaan Erkki Salmenhaaran *Tapiola*-tutkimuksessa (1970). Jos noudatetaan samantapaista mallia, mitä Dahlhaus käytti teoksensa *Die Musiktheorie im 18. und 19. Jahrhundert* (2002 [1984]) ensimmäisessä osassa, niin voidaan havaita, että perinteinen musiikkianalyttinen Sibelius-tutkimus on tukeutunut moniin erilaisiin musiikinteoreettisen ajattelun instansseihin. Sibelius oli monissa yhteyksissä "klassikko", samoin Sibeliuksen musiikin on nähty toteuttavan kauneuden ideaalia, mutta erityisen paljon Sibeliuksen teoksiin sovellettiin nerousestetiikan implikoimaa orgaanisuuden ideaa, joka on nähtävissä selkeästi esimerkiksi ajatuksessa, että Sibeliuksen teokset kasvavat ja kiinteytyvät pienistä motiiveista.

Motiivianalyysi näyttää jääneen taakse jo kauan sitten. Schenker-analyysi, joka tuli Sibelius-tutkimukseen muun muassa Veijo Murtomäen väitöskirjan (1990) ja eräiden angloamerikkalaisten tutkijoiden ansiosta, on nyt korvannut perinteisen motiivianalyysin ja muoto-opilliseen ajatteluun pohjautuneen analyysitavan, jota erityisesti Krohnin ja hänen oppilaidensa tutkimukset edustivat. Muutos on koskenut analyttisen Sibelius-kuvan perustavaa luonnetta: krohnilaiset analyysit olivat luonteeltaan Donald Francis Toveyn sanoin "map-like", ja kun nyt on siirrytty enemmänkin "time-like" -ajatteluun, on ollut mahdol-

lista – esimerkiksi Alesaron, Suurpään ja Väisälän analyysissä – lukea musiikin rakenteellisia piirteitä entistä tarkemmin ja tavoittaa (Blackin ilmaisua käyttäkseni) kunkin teoksen ”runo”. Uskallan siis väittää, että perustavampia ja innovatiivisempia piirteitä nyt käsillä olevan kirjan analyysissä ovat analyysien – jos ilmaisu sallitaan – fragmentaarisuus ja näkökulmaspesifisyys. Keskittyminen rajattuihin musiikillisiin kokonaisuuksiin (osiin tai osien fragmentteihin) on mahdollistanut analyttisen mikroskoopin tarkentamisen; analyysin tuloksilla on täten vahvempi todistusvoima kuin kokonaisvaltaista organisuutta todistelevilla sinfonia-analyysillä.

Osittaisten, teosten fragmentteihin keskittyvien analyysien ohella huomio kiinnittyy eräissä teksteissä harjoitettuun Sibeliuksen teosten dramaattisten ja ohjelmamusiikillisten sisältöjen kuvailuun – siis sellaiseen tutkimukseen, jota on Hermann Kretzschmarin päivistä alkaen kutsuttu mielestäni hieman epäonnistuneella termillä ”musiikkihermeneutiikka”. Kuten tunnettua, Sibeliuksen teosten esteettisillä sisältötulkinnoina on pitkä perinne. Jo 1900-luvun alkupuolen nationalistinen Sibeliuksen käsitys tuki sisällöllisiä teostulkintoja, mistä esimerkkeinä ovat vaikkapa Erik Furuahjelmän Sibeliuksen elämäkerran (1916) pohdinnat Sibeliuksen teosten luontoon viittaavista ”realistisista” ja ”naturalistisista” piirteistä ja Toivo Haapasen kirjan *Suomen säveltaide* (1940) kansalliset ja dramaattiset sinfoniakritiikinnat. ”Hermeneuttiset” Sibeliuksen tulkinnat saivat johdonmukaisimman ilmauksensa Krohnin tutkimuksissa Sibeliuksen sinfonioiden ”tunnelmasisällöistä” (*Stimmungsgehalt*); näitä tutkimuksia, samoin kuin esimerkiksi Tauno Karilan väitöskirjaa (1954) Sibeliuksen, Yrjö Kilpisen ja Oskar Merikannon laulumelodioiden ”vesimaisemista”, kritisoitiin jo varhain. Suurpään ja osittain myös Blackin artikkeleissa ohjelmamusiikkia muistuttava dramatiikka kytkeytyy tarkkoihin musiikkianalyttisiin huomioihin. On toivottavaa, että Sibeliuksen analyttikot uskaltavat myös jatkossa astua ”musiikkihermeneutiikan” rajan yli. Niin kutsutun uuden ja kriittisen musiikkitieteen piirissä on tehty paljon ”hermeneuttista” teostulkintaa, ja myös viime vuosina harjoitettu tutkimus, joka yhdistää Sibeliuksen käsikirjoituksia, luonnoksia ja muuta arkistoaineista musiikkianalyysiin, on epäilemättä osaltaan vaikuttanut tulkitsevan tutkimuksen vapautumiseen. Historialliskriittisen, siis musiikkia historiallisten aatteiden ja ideoiden ”läpi” katsovan musiikkitieteen hengessä olisi kiinnostavaa selvittää jatkossa, millainen ohjelmamusiikin idea tarkalleen ottaen muodosti Suomessa sen kontekstin, johon Sibeliuksen nuoruudenteokset syntyivät: tässä olisi jälleen yksi kohta, jossa Sibeliuksen tuotanto voitaisiin kytkeä Suomen musiikin historiaan.

Sibeliuksen modernisuus

Kuten sanottu, Sibeliuksen historiallinen asema hahmottuu antologiassa ennen kaikkea suhteessa kansainvälisiin musiikki-ilmioihin. Monissa artikkeleissa pohditaan Sibeliuksen merkitystä ”modernina” säveltäjänä, ja kirjan esipuheessa

annetaan ymmärtää, että Sibeliuksen ”progressiivisuus” olisi opittu tunnistamaan kunnolla vasta viime aikoina. Ajatus Sibeliuksen modernisuudesta ei ole ainakaan suomalaisessa tutkimuskontekstissa uusi. Esimerkiksi Erkki Salmenhaara pyrki edellä mainitussa *Tapiola*-tutkimuksessaan (1970) osoittamaan, että *Tapiola* rakentuu dodekafoniaa muistuttavien periaatteiden mukaisesti. Eri aikakaudet projisoivat helposti oman ajankohtansa pinnalla olevia ideoita suuriin säveltäjiin, eikä liene sattumaa, että esimerkiksi Suomen Musiikkinuorisoyhdistyksessä aktiivisesti 1960-luvun alussa toiminut Kari Rydman kytki – jälleen motiivitekniiikan varassa – Sibeliuksen sinfonian nro 4 painokkaasti uuden musiikin radikaaleihin merkkiteoksiin *Suomen musiikin vuosikirjassa* 1962–63 julkaisemassaan artikkelissa (Rydman 1963). Kansainvälisessä Sibelius-tutkimuksessa säveltäjän modernisuus koetaan ilmeisesti tällä hetkellä ajankohtaiseksi kysymykseksi, ja juuri tässä kohden aikaisempaa moniulotteisempi välienselvittely Adornon tuotannon kanssa olisi paikallaan.

Monipuolisimmin kansainvälistä kontekstia käsittelee Ferruccio Tammaron artikkeli ”War-Symphonies and Peace-Symphonies: Sibelius’ Fifth”, jossa mainitaan viidennen sinfonian tavanomaisten rinnakkaisilmöiden lisäksi suuri määrä saman ajan sinfonioita, aina hollantilaisen Julius Röntgenin ja ranskalaisen Charles Tournemiren sinfonioista alkaen. Artikkelissa on potentiaalia uusien historiallisten yhteyksien löytämiselle, mutta Tammaron rakentama konteksti on niin laaja ja moninainen, että se menettää lopulta merkitystään ymmärrystä lisäävänä välineenä. Ron Weidbergin artikkeli vertailee eräitä Sibeliuksen sävellysteknisiä ratkaisuja Arnold Schönbergin tuotantoon. Weidberg pyrkii tutkimaan aihetta monista näkökulmista hyödyntäen esimerkiksi käsitettä *sonic structure* analysoidessaan *Myrsky*-näyttämömusiikin alkusoittoa. Artikkelin alussa esitetään kiinnostavia ja jatkokehittelyä inspiroivia teesejä, joissa Sibelius muun muassa rinnastetaan August Strindbergin ja Edvard Munchin edustamaan moderniin pohjoismaiseen taiteeseen ja Schönbergin kehittälevän variaation periaate Sibeliuksen tavoittelemaan syvälleikäyvään logiikkaan. Aare Tool puolestaan tarkastelee Sibeliuksen tapoja käyttää kolmea Olivier Messiaenin teorioista juontuvaa asteikkoa (oktatoninen, heksatoninen ja kokosävelasteikko). Weidbergin ja Toolin artikkelit tutkivat Sibeliuksen tuotannon modernia aspektia pätevästi ja monipuolisesti verrattuna eräisiin aikaisempiin samantapaisiin yrityksiin. Tarkastelu jää kuitenkin jossain määrin esimerkkiluonteiseksi, ja jatkossa olisi kiinnostavaa lukea samojen kirjoittajien historiallisia Sibelius-arvioita, jotka olisi kirjoitettu tämänkertaista laajemmassa perspektiivissä.

Tim Howellin pohdiskelleva artikkeli tutkii Sibeliuksen luonnetta ”progressiivisena” (tai vaihtoehtoisesti ”modernina”) säveltäjänä. Howellin kiinnostuksen kohteita ovat erityisesti sinfonia nro 7 sekä ajan kokemus Sibeliuksen teoksissa. Myös muun suomalaisen musiikin kuin Sibeliuksen tutkijana ansioitunut Howell käsittelee omakohtaisia elementtejä sisältävässä artikkelissaan myös Magnus Lindbergin teosta *Era* (2012) ja sen yhteyttä Sibeliuksen seitsemänteen sinfoniaan.

Lähdetutkimus ja esittävä säveltaide

Esittävän säveltaiteen tutkimus on ollut viime vuosikymmeninä yksi voimakaimmin nousussa olleita musiikkitieteen suuntauksia niin meillä kuin maailmalla, eikä ole siis ihme, että useissa antologian artikkeleissa tarkastellaan Sibeliuksen musiikin esittämiseen liittyviä kysymyksiä. Asiantuntevassa ja punnitusartikkelissaan Helena Tyrväinen soveltaa tarkkaa lähdetutkimusta Sibelius-esityksiin ja -reseptioon Pariisissa, erityisesti Georg Schnéevoigtin ja Sigrid Sundgren-Schnéevoigtin toimintaan. Benjamin T. Hilger ja Pekka Helasvuo tarkastelevat Sibeliuksen partituurien toteuttamisen problematiikkaa: Hilger analysoi toisen sinfonian levytyksiä, ja Helasvuo tutkii artikulaatio- ja aksenttimerkintöjä Sibeliuksen nuottikuvassa. Kumpikin artikkeli kytkee Sibeliuksen nuottikuvan läheisesti musiikin esittäjän kohtaamiin perusvalintoihin. Kurkelan ja Heikkisen tekstin tavoin Kaarina Kilpiön artikkeli Sibeliuksen teoksista toisen maailmansodan suomalaisissa propagandafilmeissä vie tarkastelun sinfoniakonserttien esteettiseen hartauteen tukeutuvan kulttuurin ulkopuolelle. Toisaalta myöskään Sibeliuksen nuoruuden ja keski-ikänsin foniakonsertit eivät olleet tyypillisesti samanlaisia mihin me olemme tottuneet. Sibeliuksen teosten moninaiset esitysyhteydet olisivat ylipäänsä kiehtova ja valaiseva session aihe seuraavassa Sibelius-kongressissa! Jorma Daniel Lünenburgin artikkeli toimii muistutuksena sellon roolista Sibeliuksen tuotannossa. Ilmiön analyysi jää artikkelissa kuitenkin melko vähäiseksi.

Eksaktin lähdetutkimuksen piiriin kuuluu Anna Pulkkiksen artikkeli, joka valottaa Sibeliuksen nuorena säveltämien musiikillisten ”matkamuistojen” ja erityisesti ”Loulou Andantino” -nimisen sävellyksen taustaa. Martti Laitisen artikkeli Pietarin-matkasta, jonka Robert Kajanus teki Helsingin yliopiston musiikinopettajan virkanimityksen yhteydessä, perustuu niin ikään lähteiden tarkkaan lukemiseen. Tämän kaltaiset artikkelit ovat omiaan, paitsi korjaamaan historian kuuluisiin henkilöihin liittyviä virhekäsityksiä, myös tuomaan historian henkilöt lähemmäs maan pintaa – eräänlaista nerouden ja orgaanisuusperiaatteen purkamista tässäkin! Ilkka Oramon artikkeli on kokoelman ainoa kahdeksanteen sinfoniaan kohdistuva teksti. Oramo lähestyy aihettaan poikkeavasta näkökulmasta: artikkeli kuvaa kahdeksanteen sinfoniaan kytkeytyviä fiktiivisiä teoksia, muun muassa Kari Korhosen Aku Anka -tarinaa, joihin liittyen Oramo esittää myös historiallisia punnintoja kahdeksannen sinfonian tapauksesta.

Sibeliuksen suhde muihin taiteisiin on Tuija Wicklundin ja Gustav Djupsjöbackan artikkeleiden aiheena. Wicklund tarkastelee Sibeliuksen suhdetta symbolistiseen maalaustaiteeseen (erityisesti Arnold Böcklinin tuotantoon), ja Djupsjöbacka tutkii Sibeliukselta ”lukijana” Sibeliuksen ja eräiden muiden säveltäjien lauluteosten kautta. Myös Sanna Iitti pohtii eräitä Sibeliuksen yksinlauluja ja niissä ilmeneviä musiikillisia ja emotioita ilmentäviä eleitä.

”Kansallinen”, ”sinfonikko”, ”klassikko”, ”moderni”, ”Beethoven-perinteen jatkaja”: tällaiset Sibelius-*topokset* ovat tuottaneet vuosikymmenten kuluessa

sekä merkittäviä tutkimustuloksia että triviaalia Sibeliuksen liturgiaa. Modernin tieteenhistorian piirissä vallitsevan vakaumuksen mukaan tiede ei ole luonteeltaan kauttaaltaan rationaalista, vaan irrationaaliset tekijät ovat jopa välttämättömiä tieteen kehityksen ja edistyksen (kumpaa termiä halutaankin käyttää!) kannalta. Uusi Sibeliuksen antologia ei tuota radikaaleja hyppäyksiä kohti uusia tarkastelukulmia, mutta se uudistaa Sibeliuksen tutkimuksen perinteitä näennäistä syvällisemmin. Paitsi, että ”fragmentaariset” analyysit haastavat perinteistä orgaanisuuden todistelua, esittävän säveltaiteen tutkimus siirtää painopisteen sulkeisista teoksista niiden ohikiitäviin toteutuksiin, ja lähdetutkimus – sellaisena kuin sitä toteutetaan tämän antologian artikkeleissa – tuo konkreettista sisältöä Sibeliuksen ja häntä ympäröineiden ihmisten maailmaan. Näennäisen yksityiskohtainen ja jopa pienimuotoinen tutkimus – oli se sitten ”fragmentaarista” analyysia, esittävän säveltaiteen rekonstruointia tai eksaktia lähdetutkimusta – saattaa parhaimmillaan horjuttaa alan perinteistä tutkimusta hallinnoivia ohjaavia oletuksia, yhtä hyvin aikaisemmin mainittua orgaanisuuden kategoriana kuin esimerkiksi ajatusta Sibeliuksesta ”suomalaisen sävelen” löytäjänä Suomen musiikin historiassa tai irrallaan todellisuudesta olevia oletuksia Sibeliuksen ”modernista” sävelkielestä. Nyt näyttää siltä, että Sibeliuksen kuva luodaan ennen kaikkea ”alhaalta” – realistisista ja kouriintuntuvista dokumenteista, yhteyksistä ja tulkinnoista – käsin.

Kirjallisuus

- Dahlhaus, Carl. 2002 [1984]. *Die Musiktheorie im 18. und 19. Jahrhundert*. Erster Teil. Laaber: Laaber Verlag. (Gesammelte Schriften, Band 4.)
- Furuhjelm, Erik. 1916. *Jean Sibelius: Hans tondiktning och drag ur hans liv*. Borgå: Holger Schildts Förlag.
- Gray, Cecil. 1935. *Sibelius. The Symphonies*. London: Oxford University Press.
- Gray, Cecil. 1945. *Sibeliuksen sinfoniat*. Suomentanut sekä huomautuksilla ja lisäyksillä varustanut Jussi Jalas. Helsinki: Kustannustalo.
- Haapanen, Toivo. 1940. *Suomen säveltaide*. Helsinki: Otava.
- Hammermeister, Kai. 2002. *The German Aesthetic Tradition*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Hegel, Georg Wilhelm Friedrich. 1970 [1807]. *Phänomenologie des Geistes*. Frankfurt/M: Verlag Ullstein.
- Karila, Tauno. 1954. *Vesimaisemat Jean Sibeliuksen, Oskar Merikannon ja Yrjö Kilpisen yksinlaulujen melodiikassa: Vertaileva tutkimus luonnonkuvien ja niitä vastaavien melodiahahmojen rakenneyhtäläisyyksistä*. Helsinki: Sanoma.
- Kopnin, Pavel. 1975. *Dialektiikka logiikka tiede: Loogis-gnoseologinen tutkimus*. Moskova: Kustannusliike Edistys.
- Krohn, Ilmari. 1942. *Der Formenbau in den Symphonien von Jean Sibelius*. Helsinki: Suomalainen tiedeakatemia.
- Krohn, Ilmari. 1945. *Der Stimmungsgehalt der Symphonien von Jean Sibelius*. Helsinki: Suomalainen tiedeakatemia.
- Murtomäki, Veijo. 1990. *Sinfonien ykseys: Muotoajattelun kehitys Sibeliuksen sinfoni-oissa*. Helsinki: Sibelius-Akatemia.
- Müller-Doohm, Stefan. 2003. *Adorno: Eine Biographie*. Frankfurt am Main: Suhrkamp.

- Paetzold, Heinz. 1983. *Ästhetik des deutschen Idealismus: Zur Idee ästhetischer Rationalität bei Baumgarten, Kant, Schelling, Hegel und Schopenhauer*. Wiesbaden: Steiner.
- Roiha, Eino. 1935. Sibelius-tutkielmista. *Musiikkitieto* 9–10: 168–171.
- Roiha, Eino. 1941. *Die Symphonien von Jean Sibelius: Eine form-analytische Studie*. Jyväskylä: K. J. Gummerus.
- Rydman, Kari. 1963. "Sibeliuksen neljännen sinfonian rakenneongelmista". *Suomen musiikin vuosikirja*. Helsinki: Suomen Musiikkitieteellinen Seura: 19–33.
- Salmenhaara, Erkki 1970: *Tapiola: Sinfoninen runo Tapiola Sibeliuksen myöhästylin edustajana*. Helsinki: Suomen Musiikkitieteellinen Seura.

Matti Huttunen (matti.huttunen@uniarts.fi) on väitellyt tohtoriksi Turun yliopistossa vuonna 1993, ja hän on toiminut Sibelius-Akatemian esittävän säveltaiteen tutkimuksen professorina vuosina 1997-2005. Hän opettaa nykyään musiikkifilosofiaa Taideyliopiston Sibelius-Akatemiassa ja musiikinhistoriaa Oulun yliopistossa.